

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

موضوع: حیل شرعی تخلص از ربا/القول فی الربا

بخدمت در حیل شرعی تخلص از ربا بود، عرض کردیم که از طرفی آیات و روایات فراوانی درباره شدت و عظمت گناه ربا داریم و از طرف دیگر فقهاء بزرگ ما با استناد به روایات راهبانی را برای تخلص از ربا ذکر کرده اند که البته در واقع همان ریاست ولی اسم آن را حیل شرعی تخلص از ربا گذاشته اند.

صاحب مفتاح الکرامه که سعی کرده تمام اقوال فقهاء را جمع آوری کند درباره حیل شرعی تخلص از ربا نیز اقوال فقهاء را نقل و همچنین حیل شرعی تخلص از ربا را ذکر کرده و این مسئله را مورد بررسی قرار داده، چند نکته در کلام ایشان قابل توجه است؛ اول اینکه ایشان فرموده مخالف ما در این مسئله فقط مقدس اردبیلی است که معلوم می شود امام رضوان الله علیه نیز مانند مقدس اردبیلی کلا منکر راههای تخلص از ربا می باشد و هیچکدام از آنها را قبول ندارد. دوم اینکه ایشان می فرماید بعضی در مقام رد حیل شرعی تخلص از ربا گفته اند در اینها اراده جدی وجود ندارد لذا صحیح نیستند مثلاً من ۱۰۰ هزار تومان به شما هبه می کنم به شرطی که شما یک ماه دیگر ۱۵۰ هزار تومان به من هبه کنید خب در این موارد قصد جدی وجود ندارد بلکه قصد جدی و اولی همان گرفتن ریاست یعنی اینکه ۱۰۰ هزار تومان داده شود و ۱۵۰ هزار تومان پس گرفته شود که این ریاست بنابراین تمام این حیل شرعی تخلص از ربا در واقع معاملات هستند و معاملات به انشاء نیاز دارند و انشاء نیز قصد جدی می خواهد پس تمام حیل شرعی تخلص از ربا اشکال دارند و صحیح نیستند.

قبلاً عرض کردیم که ربا دو نوع است؛ ربا معاملی و ربا قرضی و گفتیم که هر دو حرام می باشد و فرقی با هم ندارند.

« حیله های شرعی تخلص از ربا »^۱ :

۱. ضمّ ضمیمه :

این حیله باین مطلب مربوط می شود که قبلاً گفتیم دو کالای همجنس را مثل برنج یا گندم هنگامی در یک معامله معاوضه می کنند اگر یک طرف در وزن یا پیمانانه بیش از طرف دیگر باشد ربا لازم می آید، این مطلب را نیز در پیش گفته ام که درجه بالا و درجه پائین از یک نوع، یک جنس محسوب می شود بنابراین اگر یک کیلو برنج از درجه اعلا را با یک کیلو برنج از درجه پست معامله کنند باید زیادتی در بین نباشد و اگر فکر کنند که چون این دو کیلو از جهت ارزش باهم فرق دارند، و یک کیلو برنج اعلا، دو برابر برنج پست ارزش دارد پس، دو کیلو برنج پست را در برابر یک کیلو برنج خوب معامله می کنیم این ربا و حرام است و اکنون برای فرار از ربا به یک کیلو برنج اعلا یک سیر نبات یا یک قوطی کبریت مثلاً ضمیمه می کنیم سپس آن را با دو کیلو برنج پست معاوضه می کنیم که در این صورت با انضمام یک سیر نبات و یا یک قوطی کبریت عنوان عوض شده است و معامله دو چیز همجنس با هم صورت نگرفته است بنابراین با تغییر عنوان معامله همجنس از لزوم ربا تخلص حاصل شد.

۲ - فرار از ربا بوسیله انجام دو معامله خرید و فروش:

زید میخواهد از عمرو یکصد هزار تومان قرض بگیرد و بعد از یک ماه یکصد و ده هزار تومان به او بدهد ولی چون این معامله به این صورت ربا است و می خواهند به اعتقاد خودشان معامله ربوی انجام ندهند برای فرار از ربا زید فرش خود را به عمرو به مبلغ یکصد هزار تومان می فروشد و این مبلغ را از او دریافت می کند و بعد از آن، عمر و

^۱ ربا، آیت الله العظمی نوری همدانی (حفظه الله)، ص ۵۷.

دهد و وجه اجاره را همان دو هزار تومانی قرار می دهند که سود مبلغ یکصد هزار تومان در هر ماه بود این هم یکی از حیلہ های شرعی است و بالاخره هر حیلہ ای که نتیجہ رباخواری را دارد و قصد اصلی ربا دهنده و ربا خوار را در نظر می گیرد و تأمین می کند چنانکه با توفیق خداوند توضیح خواهیم داد حرام است.

۴ - فرار از ربا بوسیله انجام هب ه از دو طرف :

زید می خواهد یکصد هزار توم ان به عمر بدهد و بعد از یک ماه یکصد و ده هزار تومان بگیرد و چون این معامله به این شکل معامله ربوی است این حیلہ را به کار میبرند که یکصد هزار تومان فعلاً به او هبه می کند و چون قبلاً تبانی کرده اند او هم بعداً یکصد و ده هزار تومان به او هبه می کند.

۵ - فرار از ربا بوسیله هبه مقدار اضافی:

دو کیلو گندم می خواهد بدهد و سه کیلو بگیرد ولی چون به این صورت ربا است و تبانی و حیلہ اندیشی دوکیلو گندم را در برابر دو کیلو گندم معامله می کند و بعد از آن، مقدار اضافی را ربا دهنده به ربا خوار هبه می کند این راهها هم در ربای قرضی و هم در ربای معاملی صورت می گیرد.

۶ - فرار از ربای بوسیله قرض دادن و بری الذمه کردن

طرفین:

معامله برای فرار از ربا با تبانی قبلی هر یک کالای خود را به دیگری قرض می دهد بعد از آن هر یک از آنها ذمه دیگری را از طلب خود بری الذمه می کند، مثلاً یک کی لو برنج اعلا را می خواهد در برابر دو کیلو برنج پست معامله کند ولی چون این معامله ربا است این شخص یک کیلو برنج خوب را به او قرض می دهد و آن شخص هم دو کیلو برنج پست را به این شخص قرض می دهد بعداً هر دو یکدیگر را بری الذمه می کنند، این راه هم در ربای قرض و معاملی صورت پذیر است.

والحمد لله رب العالمین و صلی الله علی

محمد و آله الطاهرین

همین فرش را به زید به نسیه یک ماهه به یکصد و ده هزار تومان می فروشد، در این مورد با انجام دو معامله زید از عمر و نقداً یکصد هزار تومان گرفت که بعد از یک ماه یکصد و ده هزار تومان به او بپردازد که به فکر خودشان هم سود برده شده است و هم به ربا نیفتاده اند و ما بطلان این راه را نیز بعداً ذکر می کنیم، اما باید توجه کنیم که در این فرض معامله اول نقد و معامله دوم نسیه بود و گاهی عکس این صورت هم واقع می شود یعنی معامله اول نسیه و معامله دوم نقد است و آن به این شرح است زید که می خواهد از عمر و یکصد هزار تومان قرض بگیرد و بعد از یک ماه یکصد و ده هزار تومان بدهد، با تبانی قبلی بقول خودشان برای فرار از ربا، عمر و فرش خود را به زید بصورت نسیه یک ماهه به مبلغ یکصد و ده هزار تومان می فروشد بعد از انجام این معامله زید همین فرش را به عمر و به صورت نقد به مبلغ یکصد هزار تومان می فروشد و این مبلغ را از او دریافت می کند در هر دو صورت زید ربا دهنده است که یکصد هزار تومان امروز گرفته است که یکماه دیگر یکصد و ده هزار تومان به عمر و بپردازد با ترتیبی که ذکر شد این هم یکی از حیلہ های شرعی فرار از ربا است.

۳ - حیلہ شرعی بوسیله بیع و اجاره:

زید یکصد هزار تومان پول لازم دارد که تا بعد از یکسال آن را بپردازد ولی کسی حاضر نیست به او قرض بدهد ولی اشخاصی حاضر هستند که این مبلغ را امروز بدهند و ماهی مثلاً دو هزار تومان سود بگیرند و این جا زید با توافق صاحب پول خانه خود را به او بعنوان بیع به شرط می فروشد یعنی به این عنوان می فروشد که اگر پس از یکسال مبلغ یکصد هزار تومان را به صاحب پول بپردازد حق دارد معامله فروش خانه خود را بهم بزند و خانه را به ملک خود برگرداند در این مورد این کار را انجام می دهند و خانه را ب همان عنوان که ذکر گردید به صاحب پول می فروشد و مبلغ مذکور را می گیرد اما با تبانی قبلی همان خانه را صاحب پول به زید تا یک سال اجاره می